

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 186 Herfst 2021

<p>Inhoud</p> <p>Uit het archief; de Zwartkopmeeuw 3</p> <p>Stadse vogels 4</p> <p>Aanvaringsslachtoffers 5</p> <p>Het B5 project 7</p> <p>Fenologie 2021 8</p> <p>De Kokmeeuw 11</p> <p>Slechtvalken Grote Kerk 13</p> <p>Smelleken 14</p> <p>Boerenzwaluwenliefde 15</p> <p>Raven 16</p> <p>Ooievaar nieuws 16</p> <p>Levenslessen vogels 17</p> <p>Bruine Groene Specht 18</p> <p>Dagje vogelen met Marlies 19</p> <p>Leemans</p> <p>Natuurgebied in de regio: 20</p> <p>Linie van den Hout</p> <p>Bijzondere waarneming: 21</p> <p>Wielewaal</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar. Bank NL76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Ger Duijf (secretaris) Ineke Buijnsters (PR & communicatie.) Kees Wijnen (penningmeester) Laurie Rijsdijk (bio-secretaris) Merel Roks (coördinator werkgroepen)</p> <p>Vormgeving en opmaak Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoit redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt Ria Lambregts (foto's) Ineke Buijnsters Wilma Rasink</p> <p>Tekstcorrectie Henriëtte Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon</p> <p>Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email</p>	<p>Ondanks de coronaperikelen gebeurt er toch heel veel dat direct de aandacht vraagt en soms ook actie van ons vereist.</p> <p>Dit gaat van festivals die men wil organiseren op plaatsen waar ook vogels (en vleermuizen) zich inmiddels hebben gevestigd, tot bouw- of renovatieprojecten. Dan kan het gebeuren dat de gemeente om 20.00 uur belt met de vraag of ik de volgende ochtend om 05.00 aanwezig wil zijn om, samen met een ecooloog van een extern bureau, te kijken welke maatregelen noodzakelijk zijn om kleinschalige festivals te organiseren op het voormalig CSM-terrein (nu bekend als 't Zoet). En gelukkig zijn er nog ecologische adviesbureaus die ook duidelijk maken wat er absoluut niet kan, of welke maatregelen zeker getroffen moeten zijn wil er geen kans zijn op overtreding van de Wet natuurbescherming (Wnb). Dat zien we helaas bij veel bureaus wel anders. Die omschrijven alleen de regels die van kracht zijn, maar verzuimen een fatsoenlijk en degelijk onderzoek te doen naar soorten in het gebied of de functie van het gebied voor vogels in de omgeving. En het opmerkelijke is dat de omgevingsdiensten van de provincies eigenlijk zouden moeten controleren of een ontheffing Wnb ook daadwerkelijk goed onderbouwd is. Maar dan blijkt dat er alleen naar regeltjes gekeken wordt die afgevinkt moeten zijn en geen controle plaatsvindt op de daadwerkelijke situatie. Daar gaat vanuit Natuurplein de Baronie heel veel (eigenlijk te veel) werk in zitten om alsnog zienswijzen, danwel bezwaren in te dienen. Er is dan ook dringend behoefte aan mensen die daarin ondersteunend willen zijn binnen de betrokken werkgroep van Natuurplein. En dan hoeft dat niet structureel, maar kan ook voor bepaalde gebieden of bouwprojecten/renovaties. Verder zitten we nog steeds met het probleem dat we niet snel kunnen terugvallen op beschikbare databases voor bepaalde gebieden, terwijl daar veelal wel door mensen van onze vereniging geteld wordt. Dat is dan steeds dubbel werk, ten eerste om te achterhalen wie daar inzicht in kan geven en om welke soorten het gaat, om die dan vervolgens te kunnen vergelijken met wat het ecologisch rapport of de quick scan zegt over dat gebied of project. Omdat er vaak maar een beperkte tijd is om binnen de wettelijke termijnen succesvol te reageren, maakt dit de kansen op succesvol intervenieren steeds kleiner. Ik vraag daarom nogmaals om de beschikbare gegevens inzichtelijk te maken voor onze bio-secretaris.</p> <p>uw voorzitter Bert van de Haar</p>
<p>Van de redactie</p> <p>Op de redactie zijn we altijd benieuwd of er buiten de kopij die onze vaste medewerkers aanleveren ook kopij zit van onze leden. En jawel hoor....deze keer drie leuke artikelen.</p> <p>Mary Holleman schrijft over Boerenzwaluwen en strontjes. Op biz. 17 vervolgd Antoinette van der Wildt haar verhalen in de reeks "Levenslessen". Deze keer over een bijzondere waarneming op de pont naar Tiengemeten.</p> <p>Ger Luijten ontdekt in zijn tuin een bijzondere Groene Specht.</p> <p>Veel leesplezier, Jan en Martin</p>	<p>Website www.westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie Ger Duijf website@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Volgend Hupke Verzenddatum 1 December Aanleveren kopij 1 November</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een mail naar; secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Foto omslag: Kokmeeuw, Hans van der Sanden</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt op gerecycled door; Printwall Breda</p>	

In mijn vorig bericht gaf ik aan dat we langzaam weer teruggaan naar een 'normaal' verenigingsleven. Alhoewel er alweer een nieuwe variant van het Covid-19-virus is opgedoken, die er op het moment van schrijven voor zorgt dat we te kampen hebben met een stijgend aantal besmettingen, hebben we toch al wat datums kunnen vastleggen voor komende activiteiten.

Zo zijn de datums voor de cursus "Van Kijken naar Waarnemen" vastgelegd en is ook de datum voor de ledenvergadering 'voorlopig vastgelegd op 30 september a.s. Ook hebben we in juli weer eens een 'normale' bestuursvergadering in een zaaltje kunnen houden. Ondanks al het online-gebeuren verdient dit toch de voorkeur.

Het 'gewone' leven gaat inmiddels gewoon door. Zo geldt vanaf 1 juli 2021 de gewijzigde Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR). Deze wetswijziging heeft een aantal gevolgen voor verenigingen.

Nieuw is dat een regeling voor ontstentenis en belet in de statuten van verenigingen en stichtingen moet worden opgenomen. Die regeling schrijft voor hoe in de uitoefening van de taken en bevoegdheden voorlopig wordt voorzien in geval van ontstentenis of belet van alle bestuurders. Bijvoorbeeld bij schorsing van het bestuur of wanneer alle bestuurders tegelijk aftreden.

Ook moeten alle bestuursleden als zodanig zijn geregistreerd bij de Kamer Van Koophandel.

Dit betekent ook voor onze vereniging dat er een aantal wijzigingen in de statuten moeten worden doorgevoerd. Verenigingen hebben vijf jaar de tijd om die door te voeren. In de ledenvergadering zal een en ander verder worden toegelicht.

Verder spelen een groot aantal beschermingszaken die van invloed zijn op het welzijn van onze vogels.

Hier volgt een korte opsomming, in willekeurig volgorde en zeker niet volledig:

Herziening peilbesluit Moerdijk; windmolens Etten-Leur; bypass Zoutendijk Hooge-Zwaluwe; Huiszwaluwen Hoge-Zwaluwe; stadsstrandjes Breda; Meulenspie Teteringen, diverse evenementen in Breda; natuurontwikkeling Noordrand Midden; diverse nieuwe bouwplannen; natuurinclusief bouwen; Emerput; snoeiwerkzaamheden Westerpark; Herinneringenbos Haagse Beemden; Hoge Zwaluwe afschot zwanen; Nieuwe Mark Breda; aanpassing van dijken en watergangen Rooskensdonk.

U ziet het, werk genoeg. Laat de juristen in de vereniging opstaan. Alle hulp is welkom.

Ger Duijf

Na ons de zondvloed

Dit bekende gezegde betekent: het is niet goed wat wij nu doen maar wij worden er beter van. Laat de veroorzaakte problemen maar oplossen door de mensen die na ons komen.

Nu worden wij geconfronteerd met de gevolgen van het grootschalig verbruik van fossiele brandstoffen. De opbrengsten gaan naar de aandeelhouders van grote bedrijven. Die verzetten zich met hand en tand tegen veranderingen om hun belangen veilig te stellen. Het langdurige regenfront dat in juli lange tijd boven delen van Duitsland en België is blijven hangen, is volgens klimatologen het gevolg van klimaatopwarming. Ons Zuid-Limburg kreeg de overvloed van water uit het buitenland te verwerken. Gelukkig was de Maas al verbreed maar de Geul die door Valkenburg stroomt was te smal en veel huizen stonden te dicht bij het water. Het was nog erger in Duitsland en België met noodlottige gevolgen. De natuur heeft er ongetwijfeld ook onder geleden. Gelukkig was voor vogels het broedseizoen al ver gevorderd.

*Volgens oude geschriften zag Noë ook hoog water aankomen. Hij bouwde een ark en nam van alle dieren er twee mee om ze te behoeden voor de zondvloed. Als men weet hoeveel dieren er waren en zijn kan dat uiteraard niet waar zijn gebeurd. De houten boot met twee olifanten, twee neushoorns en meer zou al vlug gezonken zijn. Volgens kenners van het Oude Testament moeten wij dit onwaarschijnlijke verhaal niet letterlijk nemen maar de boodschap ervan ter harte nemen. Wij zagen al eerder de afname van de biodiversiteit. Al Gore heeft de wereld in 2010 gewaarschuwd met zijn film *An inconvenient truth*. In 2015 is het Klimaatakkoord van Parijs gesloten. En onze Frans Timmermans heeft voor de Europese Unie nu het plan *Green Deal* gelanceerd. Door schade en schande zijn wij nu hopelijk wijs geworden. Men is eindelijk wakker geschud en er worden maatregelen genomen. Het is te hopen dat het niet te laat is. Wij zelf kunnen onze ecologische voetafdruk verkleinen. Vogels laten ons zien hoe het er voorstaat met de biodiversiteit.*

Biemeus

De Zwartkopmeeuw

De Zwartkopmeeuw is een meeuw die veel gelijkenis vertoont met de Kokmeeuw. En daar ook vaak samen mee broedt. Maar met enige oefening is hij toch wel gemakkelijk van de Kokmeeuw te onderscheiden omdat hij veel meer wit in de vleugels heeft en het zwart van de kop verder over de nek doorloopt (zie foto). Ook deze keer heeft Hans van der Sanden weer de waarnemingen van deze meeuw uit het archief gehaald. Dat zijn er toch bijna 1900 in de laatste vijftig jaar.

De eerste waarneming die in het archief zit is van Harry van Vugt. Hij deed die waarneming op het Groot Meer bij Ossendrecht op 8 mei 1976. Daarna liep het aantal waarnemingen op, maar het duurde toch nog een tiental jaren voordat hij regelmatig in West-Brabant werd gezien door leden van de Vogelwerkgroep. Ik heb alleen hun waarnemingen gebruikt voor dit verhaal.

In de Avifauna van Noord-Brabant staat deze vogel aangemerkt als een zeer zeldzame broedvogel. Ook is in dit boek te lezen dat de Zwartkopmeeuw als eerste bij het Groot Meer in Ossendrecht werd waargenomen, al in 1959. Inmiddels worden ze dan bij het Groot Meer echter niet meer gezien.

In Vogels houden van Breda (2008) wordt geen melding gemaakt van een broedgeval in de bebouwde kom van Breda. Maar dat veranderde nadat dit boek was geschreven. Van 2014 tot 2017 was er een grote kolonie van Kokmeeuwen op het terrein van de voormalige suikerfabriek CSM. Op dit terrein, dat braak lag na de sloop van de fabriek, ontstond spontaan een moerasachtig gebied met kennelijk mogelijkheden voor de Kokmeeuw en tevens voor de Zwartkopmeeuw. Rutger van Ouwkerk telde er in die periode maximaal twintig exemplaren. Helaas zijn én de Zwartkopmeeuw én de Kokmeeuw hier weer verdwenen. Waarom is niet duidelijk, misschien wel omdat vossen er makkelijk kunnen komen.

Ook in de Atlas van de West-Brabantse broedvogels wordt uitgebreid stilgestaan bij het voorkomen van de Zwartkopmeeuw. De grootste aantallen broedvogels worden gemeld van de Dintelse Gorzen. In 2000 waren daar 291 broedgevallen.

periode	aantal waarnemingen in archief	getelde Zwartkopmeeuw	Gemiddeld aantal per waarneming
1970-1980	6	13	2,17
1981-1990	26	127	4,88
1991-2000	91	593	6,52
2001-2005	54	813	15,06
2006-2010	159	538	3,38
2011-2015	783	3107	3,97
2016-2020	597	2108	3,53

En de bezinkputten bij Stampersgat telden heel wat broedgevallen; dat liep daar op tot 172 in 2001.

Nog meer Brabants nieuws. Frans van Erve schreef in de Levende Natuur maart 2018 een overzichtsartikel : De broedvogels van vennen in Midden-Brabant. Hij beschrijft een periode van vijftig jaar onderzoek aan de vennen en stelt vast dat er slechts één broedgeval van de Zwartkopmeeuw was. Kortom een zeldzame vogel in het oosten van onze provincie, want daarnaast vermeldt hij dat meer dan 2000 Kokmeeuwen toen in de vennen broedden. In de Vogelatlas van Nederland (Sovon 2018) staan natuurlijk overzichtskaarten van de broedgevallen en wintergasten. Als je die kaarten bekijkt dan valt al gauw op dat het vooral een broedvogel is van Zeeland en met name van Zeeuws-Vlaanderen. In totaal wordt het aantal broedgevallen geschat op 1400 tot 2500 voor heel Nederland.

Waar kun je ze nu zien? Ik zou je aanraden naar de Noordwaard in de Biesbosch te gaan, doe dat wel in het broedseizoen. In de polder Oude Hardenhoek ligt een eiland waar een grote kolonie Kokmeeuwen zit (zat). Daartussen zitten tientallen Zwartkopmeeuwen; ze vliegen vaak richting Dordrecht heen en terug. Dus je kunt ze daar gemakkelijk zien.

Piet van Iersel

FOTO, LUC HOOGENSTEIN

Vogels houden van Breda

Stadse bijzonderheden!

Huismus

Tijdens het inventariseren van de Huismus was het best lastig om er een te lokaliseren en te beoordelen! En dat voor zo'n 'gewone' soort. Dan doe je een ronde volgens het boekje en dan zijn ze er niet, en later kom je ergens toevallig langs en zijn ze er, de tjilpende mannetjes. De indruk is dat er toch meer dan in voorafgaande jaren aanwezig zijn er zijn nieuwe locaties gevonden.

Kauw

Van verschillende personen uit mijn buurt, hoorde ik "wat maken ze toch een herrie!", Dat zijn de bedelende jongen. Ze waren overal, op het dak in de bomen in de tuin."Maar dat duurt maar twee weken en dan is het weer stiller" zei ik.....

KAUWEN, FOTO RIA LAMBREGTS

Merel

De bessen van de Lijsterbes (Sorbus aucuparia) zijn nog niet rijp of de Merels snoepen er al van. Er zitten hier in de wijk meer foeragerende merelmannen dan in andere jaren. Hier in de tuin zag ik vier jongen, ook al etend van de Lijsterbes! En dat ondanks de vijf katten hier bij de burens.

Kleine Mantelmeeuw

Vaak zie je ze overvliegen, soms Kauw en Zwarte Kraai achterna jagend om eten te bemachtigen. Ik zag ook dat er plots een naar beneden dook, daar een jonge Merel van het gras plukte en snel weer verder vloog in westelijke richting. Deze 'gieren van de stad' zijn ook altijd luidruchtig aanwezig bij de Nieuwe Haagdijk om daar in de singel uitgestrooid eten te pakken.

In de winterperiode is dit een vaste plek voor hen om voedsel te bemachtigen. Het gaat gepaard met een gekrijs van jewelste.

Kokmeeuw

Ze zijn nu alweer gezien in de stad, voedsel zoekend op de kort gemaaide grasstroken. Ze komen hier overwinteren aan de gedekte tafel die de stad hen biedt.

Sommige hebben hun chocoladebruine kopkap nog, deze wordt nog ingeruild voor een witte.

Tjiftjaf

Op 25 juli was er nog een zingend exemplaar hier in de wijk. Was het al op doortrek of was er sprake van een tweede broed in de omgeving?

Vandaag hoorde ik een zwerfend of al wegtrekend exemplaar met het bekende 'phoeiet'-geluidje

Gierzwaluw

De laatste week van juli was het al minder te horen, het gierende geluid van de 'verkennende' ouders en jongen. Het leek of er meer waren dan in andere jaren. Zeker hier in IJpelaar vestigden ze zich de laatste jaren achter de boeiboorden van de daken.

Rondom de Amerongenstraat waren de Gierzwaluwen talrijk aanwezig, broedend in nestkasten, enkele onder de dakpannen. Misschien is deze wijk wel de hotspot binnen Breda.

Oudere bebouwing verdwijnt als gevolg van renovatie en daarmee ook de broedgelegenheid van de 'Devilbird'. Het is noodzakelijk dat architecten, aannemers en plannenmakers nu natuurinclusief gaan bouwen!

Scholekster

Op verschillende plekken in de stad zijn er weer Scholeksters met jongen gezien. Een uitgebreider verslagje over hen volgt later.

Gaarne waarnemingen nog doorgeven!

Oeverzwaluw

De oeverzwaluwwand in de Waterdonken was weer goed bezet. Tot ver in de Lage Vuchtpolder zijn ze ook voedselzoekend te zien geweest, samen met Huiszwaluwen.

Grote Canadese Gans

Deze vogels zijn zo talrijk in de stad dat je ze overal bij water en ruigere oevers met struiken wel tegen kunt komen. Ze hebben veel jongen en zijn totaal niet schuw. Ze blijven gewoon op het fietspad zitten en lopen; als fietser moet je zelfs omrijden of afstappen.

Nu zijn ze niet meer zoveel aanwezig bij de broedlocaties. Vaak vliegen ze heen en weer van voedsel- naar slaapplekken (de grotere waterplassen, Markdal en vijverpartijen in de diverse parken).

Mezen

Het viel ons wel op dat er minder Kool- en Pimpelmezen in de omgeving waren dan in andere jaren.....

Willem Veenhuizen

De Biesbosch bestaat zeshonderd jaar

In de nacht van 18 op 19 november 1421 braken door een zware storm de dijken door in de Grootte Waard. Tientallen dorpen kwamen onder water te staan en duizenden mensen verdrongen. Het werd de Sint Elisabethsvloed genoemd.

Wij kennen de Biesbosch van na de oorlog 1945. Een doolhof van kreken met grienden en landbouwpolders. In 1953 stroomde het gebied tijdens de watersnoodramp weer onder water. De schade werd hersteld behalve voor de polder De Dood; die werd natuurgebied. De griendcultuur raakte in verval. Er werden drie spaarbekkens aangelegd voor de drinkwatervoorziening. Daarvoor werden vooral landbouwpolders gebruikt. In 1970 werden de zeearmen afgesloten daardoor verdwenen ook eb en vloed in de Biesbosch. Met het waterriet verdwenen de Grote Karekieten. Vlier en brandnetels kwamen massaal op later gevolgd door balsemien die er nog steeds welig groeit. Wij kwamen in 1970 in actie komen om vogels te redden die slachtoffer waren geworden van de olieramp in de Amercentrale. In 1975 brak er massaal botulisme uit. De dode vogels moesten geruimd worden om verdere besmetting tegen te gaan. De Vereniging Behoud Biesbosch werd opgericht om de vele aanvallen tegen de natuur te pareren, vooral de ongebreidelde uitbreiding van waterrecreatie door aanleg van jachthavens. Er werd vastgesteld dat er veel giftige stoffen zaten in het rivierslib dat afkomstig was uit het Roergebied. Er wordt nog steeds giftig slib gebaggerd en afgevoerd. Tussen 1988 en 1992 werden er 42 bevers uitgezet. Dat is een opmerkelijk succes geworden nu komen ze weer in vrijwel geheel Nederland voor. Inmiddels is de Biesbosch uitgeroepen tot Natura 2000 gebied en Nationaal Park. Om de nadelige gevolgen van teveel aan rivierwater tegen te gaan kwam er het programma Ruimte voor de rivier. Eerst werd de polder Maltha ontpolderd later de Spieringpolder gevolgd door polder Hardenhoek. Inmiddels is een groot deel van de gehele Noordwaard ingericht voor waterberging en daarmee ook natuurgebied geworden. In 2018 volgde het Kierbesluit ofwel het gedeeltelijk openen van de Haringvlietkering. Vis kan weer de rivier opzwemmen om te paaien. Gehoopt wordt dat er zalm en steur terugkeert. In 1970 bezat Staatsbosbeheer 600 hectare natuurgebied, dat is vertienvoudigd tot 6.000 hectare. Natuurliefhebbers zonder boot kunnen nu genieten in de Noordwaard die een hotspot is geworden en veel vogelaars trekt. De Zeearend en Visarend hebben zich gevestigd. Een wenssoort is de Otter die zich er naar verwachting uit zichzelf zal vestigen. Het is bijzonder om te constateren wat er met een gebied in een mensenleven kan gebeuren. Eerst vernietiging gevolgd door herstel. Maar Nederland is een maakbaar land.

Harry van Vugt

Aanvaringssslachtoffers onder vogels en vleermuizen in Windpark Groene Dijk II

1. Inleiding

Windpark Groene Dijk II omvat drie windturbines in het agrarisch gebied aan de noordzijde van de gemeente Etten-Leur. De exploitatie is eind 2019 gestart.

Op 29 april 2020 is door de Omgevingsdienst (ODBN) in het kader van de Wnb (soortenbescherming) ontheffing verleend voor het overtreden van de verbodsbepaling genoemd in artikel 3.1 lid 1 met betrekking tot het opzettelijk doden van vijf met name genoemde vogelsoorten. Toen werd ook ontheffing verleend voor het overtreden van de verbodsbepaling genoemd in artikel 3.5 lid 1 met betrekking tot het opzettelijk doden van twee vleermuissoorten. Volgens de voorschriften in de Wnb-ontheffing dient monitoring plaats te vinden van slachtoffers onder vogels en vleermuizen. Voor deze monitoring is een monitoringsplan opgesteld (Heunks 2020). Zie ook het Hupke nr 182 Herfst 2020. Er is nu een eerste conceptrapport gereed. Ik zal mijn verhaal beperken tot de vogelslachtoffers, dat is al ingewikkeld genoeg.

KLEINE MANTELMEEUW, ALLEEN DE VLEUGEL.

2. Methodiek

Volgens het monitoringsplan zoeken wij als vrijwilligers van de West Brabantse Vogelwerkgroep en van IVN Dintel- en Marklanden gevestigd te Etten Leur vanaf vorig jaar 2020 in drie periodes naar slachtoffers. Dat gebeurt in de zomer, de winter en het voorjaar. De zomer is speciaal gericht op de vleermuis-slachtoffers maar tegelijkertijd worden de dode vogels meegenomen. Bij de verschillende perioden horen verschillende zoekcirkels; dat is omdat de omstandigheden in de drie periodes verschillen; denk daarbij aan de gewassen op het veld.

In de zomer is de zoekcirkel 50 meter, in de herfst 96 meter en in de winter 140 meter. Er is afgesproken om telkens met twee personen te tellen. Die zouden parallel aan elkaar moeten lopen in raaien van 3 meter in de zomer, in de winter 20 meter en in het voorjaar 10 meter. Alle gevonden slachtoffers worden in de diepvriezer bij het IVN opgeslagen voor nadere determinatie als dat nodig mocht blijken. Van het veldwerk wordt een kort verslag gemaakt in de vorm van een Excelbestand dat naar Bureau Waardenburg wordt gezonden.

Van belang is natuurlijk hoeveel van het gewenste deel is onderzocht; je kunt niet overal even goed lopen, zeker niet als het heeft geregend want dan is de klei niet geschikt om op te lopen en ook de begroeiing laat het niet altijd toe goed te zoeken. Meestal ben je zo'n 1 tot 2 uur bezig.

3. Discussie

Als je nu denkt dat het een klein klusje is, heb je het mis. Want er zijn talloze factoren die de uitslag van de totaal telling voor een jaar beïnvloeden.

- Het aantal dagen dat je telt is minder dan er in een jaar zitten.
- De zoekcirkel.
- Wel of geen gewassen op een kleiige bodem en welke zijn dat dan.
- Wegleggen van quasi-slachtoffers en terugvinden ervan.
- Predatie van slachtoffers.

Ad a: In totaal telden we voor de vleermuizen tienmaal twee dagen, is twintig dagen. Maar ze vliegen over een langere periode dan wij tellen. We beginnen pas in juli en vleermuizen vliegen al in april en stoppen ermee als het te koud wordt en ze in winterslaap gaan. Voor de vogels tellen we slechts twintig dagen in de zomer, twintig in het voorjaar en tien in de winter. Dat zijn dus maar vijftig dagen van een jaar.

Ad b: De zoekcirkel is variabel. Maar de slachtoffers kunnen overal terecht komen. Als je een klap van de punt van de molenwiek krijgt die 200 km/u gaat dan kun je best ver van de molen terecht komen.

Ad c: Je kunt gemakkelijk begrijpen dat je tussen de maïs niet kunt zoeken en tussen aardappelen ook niet. Verder is de dijk langs de Leurse Haven begroeid met grassen waartussen kleine vogels niet te vinden zijn. En wat te denken van de hoge populieren die evenzo slachtoffers kunnen vangen?

Ad d: Het terugvind-experiment werd ook dit jaar door Bureau Waardenburg uitgevoerd met een terugvindkans van 75 procent voor de vleermuizen en 90 procent voor de weggelegde vogels.

Ad e: Als een dood beestje er een tijdje ligt is de kans groot dat Eksters, Kraaien, Buizerds en andere aaseters erop afkomen en ze meenemen of ter plekke opeten. Dan zie je soms alleen wat veren liggen. Tot nu toe zijn er geen vossen gezien, maar een Buizerd zit er zeker.

Voor al deze factoren valt een correctiefactor te bedenken maar dat laat ik graag aan Bureau Waardenburg over.

4. Resultaten

In de zomer periode zijn elf vleermuizen gevonden: zeven gewone dwergvleermuizen, één rosse vleermuis en drie ruige vleermuizen.

In het hele jaar werden twintig vogels gevonden: één Gierzwaluw, vier Kokmeeuwen, één ongeïdentificeerde meeuw; één Boerenzwaluw, één Merel, één Grasmus, twee Torenavalken, vier Wilde Eenden, één Fazanthaan, één Zilvermeeuw, twee Kleine Mantelmeeuw, en één Aalscholver.

Je moet hierbij weten dat er in de vergunning alleen ontheffing verleend is voor de Kievit, Scholekster, Wilde Eend, Kokmeeuw en Stormmeeuw.

We zijn per 20-7-2021 weer begonnen met tellen van de slachtoffers. Daarvan doe ik volgend jaar verslag.

AALSCHOLVER, ALLEEN DE VLEUGELS LAGEN ER NOG.

Piet van Iersel.

Literatuur: C. Heunks, Aanvarings-slachtoffers vogels en vleermuizen Windpark Groene Dijk II – voorlopige resultaten 2020-2021; 31 maart 2021.

Het B5-project in Breda

Stadsvogels en vleermuizen zijn al honderden jaren afhankelijk van mensen voor hun woonruimte. Door onder andere isolatie en betere afdichting van gaten en kieren onder daken hebben deze dieren het moeilijk gekregen. Samen met de gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg doen Vogelbescherming en de Zoogdiervereniging hier onderzoek naar. De provincie Noord-Brabant financiert dit project voor een groot deel omdat hiermee de soortenrijkdom in het stedelijk gebied van Brabant wordt gestimuleerd.

Natuurinclusief bouwen is in feite het thema waar het hier om gaat. De gemeente Breda (afdeling Ontwikkeling en Wethouder Paul de Beer) doen hun uiterste best om de nieuwbouwers in de stad over te halen meer te doen voor vogels en vleermuizen en met succes. "Wij willen in de B5-steden een voorbeeld zijn voor het 'natuurinclusief' bouwen om zo vogels en vleermuizen meer ruimte te geven", aldus ook Mario Jacobs, wethouder in gemeente Tilburg en voorzitter van het samenwerkingsverband van de vijf grote Brabantse steden.

Onderzoek gebruik neststenen

Verschillende neststenen zijn al ingebouwd op verschillende plekken in Breda, zoals bij de Driesprong en de nieuwbouw langs de spoorlijn.

Eind april 2020 startte een project om te kijken hoe de vogels en vleermuizen gebruik maken van de neststenen en de nieuwe verblijfplaatsen. Het begon in Eindhoven, Helmond en Tilburg en in 2021 volgden Breda en 's Hertogenbosch.

Samenwerking nuttig en noodzakelijk

Vogelbescherming en de Zoogdiervereniging werken samen met de gemeenten, woningcorporaties, projectontwikkelaars, architecten en aannemers. Vogelbescherming is hierbij de projectleider. Hier werkt Merel Roks aan. Zij organiseerde dit jaar overleggen met de deelnemers en zorgde ervoor dat de onderzoekjes op tijd werden gedaan. Je moet je namelijk aan de voorschriften houden anders krijg je resultaten die per gemeente verschillen.

Wat doen we in Breda?

In Breda is het project opgezet rond de Driesprong (zie kaart). Er zijn drie nieuwbouwprojecten gerealiseerd waar neststenen voor Huismussen en Gierzwaluwen zijn ingebouwd en ook spleten voor vleermuizen. Drie waarnemingsrondes zijn inmiddels afgerond. Hieraan werkten mee: Willem Veenhuizen, Anja Boele, Piet van Iersel en Edwin van der Werf. Wij als leden van de Vogelwerkgroep doen natuurlijk de vogels. Helaas heeft geen enkele ronde geleid tot waarneming van vogels die gebruik maken van de nieuwe nestgelegenheden.

Er zitten wel Huismussen en er vliegen best Gierzwaluwen in de buurt, maar die moeten denk ik de nieuwe nestgelegenheden nog ontdekken. Gelukkig zag ik een keer een Zwarte Roodstaart uit een neststeen vliegen en op het dak gaan zitten zingen. Dus het kan best nog wat worden. Uit Tilburg, Eindhoven en Helmond zijn al successen bekend.

Dat gaat bij ons ook gebeuren, let op!

KAARTJE MET LOCATIES BIJ DE DRIESPRONG.

HUISMUSSEN IN EINDHOVEN BIJ NESTSTEEN.

Piet van Iersel

Fenologie 2021

Het voorjaar van 2021 kende een serie van opeenvolgende koude en warmere periodes. Maart kende dan wel een gemiddelde temperatuur, maar april was verhoudingsgewijs zeer koud: zo'n 3 graden onder het langjarig gemiddelde. Tot 24 april lagen de dagtemperaturen in deze maand ver onder het gemiddelde, met uitzondering van 1 april, 20 april en 28 april. De gemiddelde temperatuur was slechts 6,7 graden. April 2021 was daarmee de koudste sinds 1986. Vorig jaar was het in april gemiddeld 11,1 graden met een recordaantal zonuren en acht dagen boven de 20 graden.

De oorzaak van het koude voorjaar was dat er deze maand opvallend vaak een hogedrukgebied ten noordwesten van Nederland lag. Dit blokkeerde de aanvoer van relatief warme zeewind uit het westen. Daardoor kregen we juist veel koude wind uit het noorden. De Zomereiken stonden rond 14 april nog stevig in knop. Na bijna drie weken stonden ze pas behoorlijk in blad in vergelijking met andere jaren.

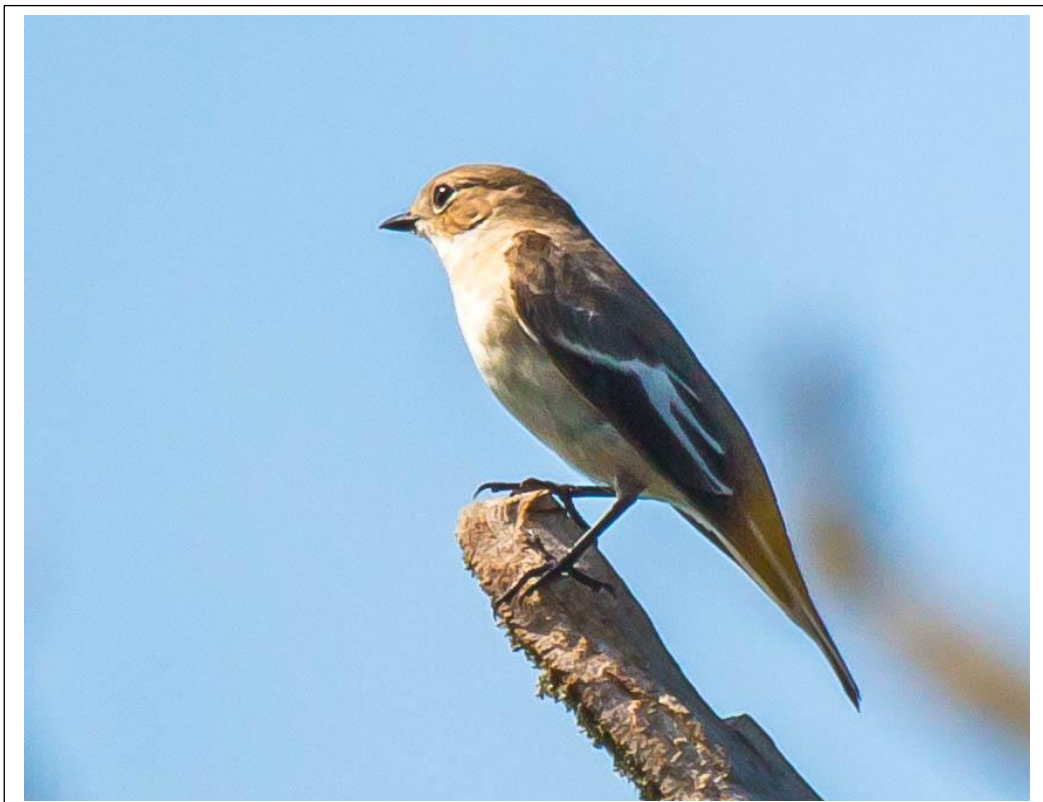
Ook in het zuiden van Europa was het een koud voorjaar. De Spaanse weerdienst waarschuwde bij het officieel begin van de lente 'primavera' op 20 maart, dat de temperatuur 10-15 graden lager kon zijn dan wat normaal was voor de tijd van het jaar. De koude lucht uit Noord-Europa zou zorgen voor ijzige koude die gepaard zou gaan met regen en op veel plaatsen sneeuw.

Ook de Franse fruittelers en wijnboeren kregen te maken met extreme kou.

De voorspelde vorst kon de bloemknoppen beschadigen. Door water te sproeien worden de bloesemknoppen gehuld in een laagje ijs.

Het ijslaagje heeft een isolerende werking. Bovendien komt er een beetje warmte vrij wanneer het ijs ontstaat. Helaas zijn de akkers en wijngaarden te groot om sproei-installaties aan te leggen en er is niet altijd voldoende water voorhanden. Daarom wordt gebruik gemaakt van vuurpotten die de temperatuur hoog moeten houden. Een arbeidsintensieve klus die tevens zorgt voor een slechte luchtkwaliteit.

Zou de koudeperiode in Zuid-Frankrijk en Spanje van invloed zijn geweest op de datum van terugkeer van de lange-afstandtrekkers of korte-afstandtrekkers? Uit de gegevens blijkt dat er dagelijks heel wat vogelaars op stap gingen, onder wie ook beginners. Een gevolg van de coronapandemie? Dit bracht met zich mee dat er kritisch naar de waarnemingen moest worden gekeken. Een vogelaar meldde bijvoorbeeld eind maart de eerste Gierzwaluw, *Apus apus*, op waarneming.nl. Enkele dagen later meldde diezelfde vogelaar er weer een. Het bleek een beginnende vogelaar te zijn. Bij navraag was ze overtuigd van de juistheid van de waarneming. "De vogels vlogen laag en de eerste zelfs bijna tegen haar hoofd." Uit de omschrijving van de vogels was het duidelijk dat het om Boerenzwaluwen, *Hirundo rustica*, ging. Trekkende Gierzwaluwen vliegen bijna altijd hoog in de lucht.

BONTE VLEGENVANGER, FOTO RIA LAMBREGTS

Bonte Vliegenvanger

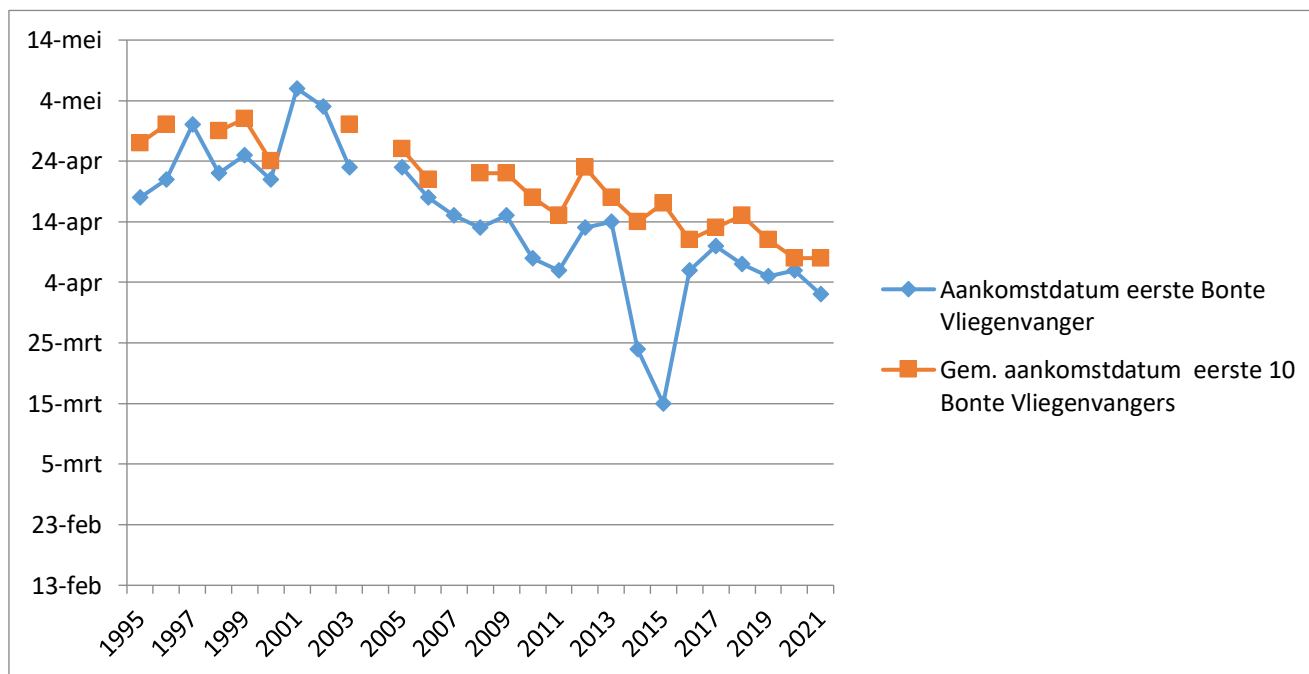
De kou in april zou wel eens gunstig geweest kunnen zijn voor sommige vogelsoorten zoals de Koolmees, *Parus major*, en Bonte Vliegenvanger, *Ficedula hypoleuca*. De datum waarop ze eieren leggen is de afgelopen dertig jaar vervroegd. Maar niet zo sterk als de bladontplooiing en het verschijnen van de eerste rupsen. Sommige vogels hebben moeite de vervroeging bij te houden. Afrikagangers als de Bonte Vliegenvanger, komen te laat hier aan voor een optimale voedselpiek om hun jongen groot te brengen. De bladontwikkeling en optimale rupsenpiek zou dit voorjaar wel weer eens samengevallen kunnen zijn met de jongenpiek bij Koolmees en Bonte Vliegenvanger. Mogelijk zijn er dus meer jongen groot gekomen.

Het koude voorjaar schijnt weinig invloed te hebben gehad op de terugkeer van de vogels uit Afrika. De eerste Bonte Vliegenvanger werd zelfs enkele dagen eerder gemeld dan vorig jaar. Ook het verschil tussen de eerste en het gemiddelde van de eerste tien vogels wijkt niet af van andere jaren.

Antoinette van der Wildt, Jos Koeken, Gerard en Suze Sand meldden dat ze in het Liesbos een hoog aantal legfels van de Bonte Vliegenvanger konden noteren.

Dit jaar veertien legfels, vorig jaar zeven. Het gemiddelde van de laatste zes jaar was vijf. De eerste eilegdatum was dit jaar 29 april, acht dagen later dan vorig jaar. De oorzaak hiervan kan het koude voorjaar zijn. De eerste eilegdatum varieerde de laatste zes jaar van 5 april tot 5 mei. Het totaal aantal eieren van de Bonte Vliegenvanger was dit jaar 85. Er werden 81 jongen geringd en deze zijn ook allemaal uitgevlogen. Bijzonder was dat vier mannetjes deden aan polygynie. Ze hadden elk twee vrouwtjes. Deze vier mannetjes hadden de zorg voor in totaal 13,14,11 en 13 jongen. Bij de acht legfels zijn alle 51 jongen uitgevlogen. Één laat legfel is mislukt: de vier eieren bleken onbevruucht. De Bonte Vliegenvangers van het Liesbos schijnen weinig last te hebben gehad van de lage temperaturen. Er was geen sprake van leg- of broed-vertraging wat wel het geval was bij de Koolmezen en Pimpelmezen. Het is dus een goed jaar geworden voor de Bonte Vliegenvangers van het Liesbos. De kou in april zou wel eens gunstig geweest kunnen zijn voor ze. Voldoende voedsel op de juiste tijd om de jongen groot te brengen. Met dank aan de ringers van het Liesbos.

Hans van der Sanden

Onderzoek, inventarisaties, verslagen

Soort	Vroegste waarn. Avifauna Brabant.	Vroegste waarn. Archief of 't Hupke	Fenologie 2021			gem. aankomstdatum 10 waarn.
			1	2	3	
Lepelaar *	16-02-60	03-01-13	23-2-2021	24-2-2021	24-2-2021	27-2-2021
Zomertaling	06-03-61	28-1-2021	28-1-2021	8-3-2021	10-3-2021	11-3-2021
Wespendief	08-04-61	30-03-80	21-4-2021	25-4-2021	7-5-2021	5-5-2021
Grauwe kiekendief	05-04-64	06-04-06	27-4-2021	28-4-2021	29-4-2021	3 waarn.
Visarend	17-03-63	31-01-12	26-3-2021	27-3-2021	30-3-2021	8-4-2021
Boomvalk	24-03-44	08-03-81	16-4-2021	18-4-2021	19-4-2021	21-4-2021
Kwartel	26-03-64	16-04-85	25-4-2021	26-4-2021	27-4-2021	4-5-2021
Kleine plevier	18-03-50	16-2-2020	28-2-2021	2-3-2021	2-3-2021	4-3-2021
Grutto (1)	13-02-55	11-1-2020	15-2-2021	16-2-2021	16-2-2021	17-2-2021
Zwarte ruiter	28-02-65	13-01-18	17-2-2021	20-2-2021	20-2-2021	1-3-2021
Groenpootruiter	07-04-66	4-1-2019	26-2-2021	2-3-2021	30-3-2021	27-3-2021
Bosruiter	22-04-53	24-03-18	16-4-2021	18-4-2021	19-4-2021	20-4-2021
Visdief	08-04-60	13-03-83	9-4-2021	10-4-2021	10-4-2021	12-4-2021
Zwarte stern	07-04-60	10-04-89	19-4-2021	20-4-2021	21-4-2021	23-4-2021
Zomertortel	18-04-64	07-04-90	22-5-2021	30-5-2021		2 waarn.
Koekoek	09-04-66	19-03-90	1-4-2021	1-4-2021	3-4-2021	10-4-2021
Gierzwaluw	15-04-57	01-04-10	17-4-2021	18-4-2021	19-4-2021	20-4-2021
Oeverzwaluw	02-04-66	02-03-12	6-3-2021	23-3-2021	26-3-2021	26-3-2021
Boerenzwaluw	02-03-60	18-02-07	25-3-2021	26-3-2021	26-3-2021	26-3-2021
Huiszwaluw	06-04-51	17-3-2020	2-4-2021	2-4-2021	2-4-2021	3-4-2021
Boompieper	23-03-59	23-2-2021	23-2-2021	28-3-2021	29-3-2021	26-3-2021
Nachtegaal	11-04-52	05-04-83	14-4-2021	15-4-2021	15-4-2021	16-4-2021
Blauwborst	08-03-59	24-2-2021	24-2-2021	12-3-2021	15-3-2021	15-3-2021
Gekraagde roodstaart	29-03-57	05-03-07	26-3-2021	31-3-2021	31-3-2021	2-4-2021
Paap	11-03-62	14-3-2020	28-3-2021	15-4-2021	18-4-2021	9-4-2021
Tapuit	05-04-66	04-03-17	20-3-2021	30-3-2021	2-4-2021	3-4-2021
Beflijster	29-03-96	2-3-2021	2-3-2021	30-3-2021	2-4-2021	31-4-2021
Sprinkhaanzanger	09-04-64	16-03-17	30-3-2021	3-4-2021	3-4-2021	9-4-2021
Snor	04-04-61	28-03-12	1-4-2021	1-4-2021	1-4-2021	7-4-2021
Rietzanger	05-04-57	19-3-2020	21-3-2021	29-3-2021	30-3-2021	29-3-2021
Bosrietzanger	25-04-45	09-04-05	13-4-2021	2-5-2021	2-5-2021	4-5-2021
Kleine karekiet	09-04-55	01-04-17	11-4-2021	19-4-2021	19-4-2021	20-4-2021
Spotvogel	06-04-43	10-04-90	7-5-2021	7-5-2021	9-5-2021	9-5-2021
Braamsluiper	07-04-63	6-4-2019	13-4-2021	19-4-2021	21-4-2021	24-4-2021
Grasmus	07-04-60	26-03-86	4-4-2021	12-4-2021	13-4-2021	13-4-2021
Tuinfluit	16-04-52	03-04-86	12-4-2021	17-4-2021	23-4-2021	23-4-2021
Fluiter	20-04-63	11-04-82	24-4-2021	27-4-2021	28-4-2021	3 waarn.
Tjiftjaf **	17-02-61	1-1-2019	17-2-2021	23-2-2021	24-2-2021	23-4-2021
Fitis	19-03-59	08-03-98	20-3-2021	20-3-2021	26-3-2021	26-3-2021
Grauwe vliegenvanger	11-04-48	14-04-07	28-4-2021	11-5-2021	12-5-2021	11-5-2021
Bonte vliegenvanger	06-04-63	02-04-90	2-4-2021	4-4-2021	6-4-2021	8-4-2021
Wielewaal	15-04-61	12-04-81	23-4-2021	28-4-2021	10-5-2021	9-5-2021

Toelichting op tabel:

-1.- Vroegste waarnemingsdatum Avifauna van Brabant (Erven 1967).

-2.- Vroegste waarnemingsdatum uit archief of Hupke van de West Brabantse Vogelwerkgroep.

Cursief opgenomen data = is vroegste waarneming

(1) Van de Grutto kunnen de hele vroege data, of winterwaarnemingen, betrekking hebben op de ondersoort islandica.

(*) Van deze soort zijn vele winterwaarnemingen bekend.

(**) Van deze soort zijn winterwaarnemingen bekend uit zachte winters.

De Kokmeeuw, *Larus ridibundus*

Kokmeeuwen zijn geweldige opportunisten. Het zijn alleseters. Ze lopen, vliegen en zwemmen om aan voedsel te komen en zoeken ernaar in verschillende landschappen. Dit betekent dat ze intelligent genoeg zijn om zich aan te passen aan het menselijke milieu. Puberend of volwassen, een meeuw voelt zich het best in gezelschap van soortgenoten. Samen uit, samen thuis. Mede door het sociale gedrag van de Kokmeeuwen slapen ze samen en zoeken ze samen voedsel.

FOTO, RIA LAMBREGTS

De naam

De Romeinen noemden de Kokmeeuw *ridibundus*, lachende meeuw. Nu vinden sommigen dat het geluid van deze meeuw meer klinkt als gekrijs, en in volksnamen wordt dan ook juist het krijsen benadrukt, zoals in de Limburgse volksnaam 'schreeuwer'. In het Nederlands was ook lange tijd Kapmeeuw een populaire naam, tot het in de achttiende eeuw Kokmeeuw werd. Andere streeknamen zijn Vismeeuw, Lachmeeuw, Zwartmeeuw en Kob (Fri).

Kenmerken

Meeuwen in het nieuws zijn meestal de Kokmeeuw of de Zilvermeeuw, *Larus argentatus*. De Kokmeeuw is de algemeenste meeuw in Nederland. Hij is wit met een grijs dek. In de zomer heeft hij een donkerbruine kopkap, die van veraf zwart lijkt. Het donkerbruin loopt niet door tot in de nek. In de winter heeft hij in de plaats daarvan alleen nog twee kleine, donkere oorvlekken. In elk kleed is hij gemakkelijk te onderscheiden door de opvallende witte baan op de vleugelboeg en met zwarte vleugelpunt. Net als de Dwergmeeuw, *Larus minutus*, en Zwartkopmeeuw, *Larus melanocephalus*, heeft hij een rode snavel en rode poten. De jonge vogels zijn eerst bruinachtig en na de eerste rui zijn ze nog een jaar lang te herkennen aan een zwarte band aan het eind van de staart en bruine zomen op de vleugels. De Kokmeeuw heeft een rijk repertoire aan geluiden, waaronder ook zijn kenmerkende, lachende roep, een rollend en schor 'kriarr

Voedsel

Kokmeeuwen zoeken vaak in groepen langs de kust naar kleine schaaldieren en vis. Ze eten graag vis, maar zijn zelf slechte vissers, dus stelen ze vis van andere vogels. Ze zoeken op het wad en slik naar mosselen, kokkels, krabbetjes, slakjes en wormen. Ze volgen boeren bij het ploegen van akkers op zoek naar regenwormen en engerlingen. Bekend is ook het opvallende gedrag dat Kokmeeuwen vertonen wanneer ze op vliegende mieren jagen. Kokmeeuwen trappelen ook de pieren uit weiden en gazons omhoog. Meer dan andere meeuwen eten ze kleine insecten. Maar ze molesteren ook zakken met huisvuil. Onze voedselresten deden de Kokmeeuw steeds meer naar de steden en dorpen trekken op zoek naar voedsel.

Voorkomen

De Kokmeeuw heeft als broedvogel een tamelijk ruime verspreiding in de noordelijke helft van Europa. Noordelijk tot in IJsland, Midden-Zweden en Zuid-Finland. Terwijl in de dunner bevolkte zuidelijke helft van Europa slechts verspreide kolonies voorkomen in Spanje, Sardinië en Sicilië.

Kokmeeuwen werden in de vorige eeuw gaandeweg talrijker, met topaantallen in de jaren 1980. Toen nestelden er 225.000 paren in ons land. In het waddengebied bevindt zich op Griend een grote kolonie met, in sommige jaren, 30.000 paren. Ook op de Emerput en het terrein van de verdwenen suikerfabriek was een poosje een kleine kolonie gehuisvest. Ze profiteerden in de jaren zestig en zeventig van het grote voedselaanbod op de vele huisvuilstorten. De Kokmeeuwen voerden er zelfs hun jongen mee. Later vonden jonge vogels op de vuilstorten genoeg te eten om zelfs de koudste winterdagen probleemloos door te komen. Door die luxe bereikten steeds meer jonge vogels de broedrijpe leeftijd. Het gevolg was een sterke toename van de aantallen. De Kokmeeuw bereikte in 1975 in bijna in heel Europa het toppunt van zijn succes. In de Snekpesvijver in het zandige noorden van België broedden in 1970 een record van 25.500 paren broederlijk bijeen. Er waren hier in de wijde omgeving tal van huisvuilstorten. Zodra deze voedselbronnen werden gesaneerd en/of afgedekt was het uit met de pret. Tegen 1989 waren er nog maar 1.000 paren over. Inmiddels zijn overal de aantallen weer gehalveerd. Om de populatie op peil te houden moet een paar minimaal 0,8 tot 1,4 jong grootbrengen per jaar. In het binnenland pakt het broedsucces soms dramatisch laag uit. Niet zelden produceren hele kolonies amper enkele jongen. Een verminderd voedselaanbod op graslanden door verdroging en mestinjectie speelt waarschijnlijk een hoofdrol. De landelijke neergang heeft ook andere oorzaken. Een ervan is dus het afdekken van vuilstortplaatsen. Ook worden er steeds meer jongen en eieren geroofd door het toenemend aantal vossen in de duinen en op andere plaatsen. In Nederland werden om culinaire redenen lang eieren geraapt. In 1912 werd dit gedeeltelijk en vanaf 1928 volledig verboden. Tijdens de hongerjaren van de Tweede Wereldoorlog was een meeuwenei een begeerd noodgerecht. De kolonies kregen het toen zwaar te verduren omdat er geen jongen meer uitvlogen.

Buiten de broedtijd, als de jongen zijn uitgevlogen, zijn ze vrijwel overal te vinden, in boerenland op weilanden en akkers achter de ploeg aan, maar ook in de steden, waar ze van alles eten wat mensen achterlaten. Kokmeeuwen gebruiken vaak favoriete vaste slaappleaatsen die op tientallen kilometers van de foerageerplaatsen kunnen liggen

De Kokmeeuw integreerde waarschijnlijk als eerste meeuw in de stad. De vroegste meldingen uit Londen en Hamburg gaan terug tot de strenge winters van 1887-1888 en 1894-1895. Stedelingen strooiden brood voor de hongerende vogels.

Na de broedtijd begint de doortrek van Kokmeeuwen uit andere streken, eerst langs de kust. Het betreft dan vooral jonge vogels. De trek breidt zich al snel uit over het hele land en houdt aan tot diep in de winter. De Kokmeeuw overwintert in grote delen van West- en Zuid-Europa, en zuidelijk tot langs de kusten van West-Afrika. De bij ons overwinterende en doortrekkende Kokmeeuwen behoren vooral tot de Fennoscandinavische en Baltische populaties. De landelijke winteraantallen worden in ons land geschat op zo'n 400.000 vogels.

Op gemeenschappelijke slaappleaatsen verzamelen zich wel tienduizenden Kokmeeuwen. In de winter verblijven ze vooral op open, zoet water, zoals de bekkens van de suikerindustrie of de bezinkbassins van zuiveringsinstallaties. Maar voor voedsel komen ze ook naar de steden. Vanaf maart start de trek terug naar de broedgebieden.

ZWARTKOPMEEUW EN KOKMEEUW, FOTO RIA LAMBREGTS

Broedbiologie

Het sterke sociale gedrag en het goed ontwikkelde communicatiesysteem, met behulp van roepen, kreten, bewegingen en houdingen, zorgen ervoor dat deze sociale vogel bij uitstek in dichtbevolkte broedkolonies kan broeden en een zeer doelmatige verdediging tegen vijanden heeft. Je moet zo'n massaal alarm eens meegemaakt hebben om van het nuttig effect overtuigd te raken. De Kokmeeuw weet de soort vijand uitstekend te onderscheiden. Bij een, voor de Kokmeeuw zelf, gevaarlijke roofvogel als de Slechtvalk gaan ze zo snel mogelijk op de vlucht.

Kraaien en andere rovers van eieren en jongen worden daarentegen juist gemeenschappelijk aangevallen. In mei wordt overal gebroed en de jongen vliegen gewoonlijk in juni uit. Het is bekend dat Kokmeeuwen monogaam zijn en jaarlijks maar één broedsel grootbrengen van meestal drie eieren. Het zijn daarbij sociale vogels die in groepsverband broeden en jongen grootbrengen. Kokmeeuwen broeden in grote kolonies, die vaak uit meer dan duizend nesten kunnen bestaan. Er is gebleken dat de koloniegrootte verband houdt met het type en de hoeveelheid van het beschikbare voedsel en de maximale foerageerafstanden. Kolonies liggen vaak ver van de kust op eilandjes in moerassen, meren en riviermonden, soms op schorren en in natte duinvalleien vaak tussen pollen gras. De broedplaats is meestal gelegen bij zoet water. Het zijn geen uitgesproken kustvogels. Doordat Kokmeeuwen lange voedselvluchten kunnen maken, hoeven de broedkolonies niet in de directe omgeving van de voedselgebieden te liggen. De kolonies zijn erg luidruchtig en de vogels verdedigen de kolonie gezamenlijk tegen mogelijke vijanden. Sommige andere vogels zoals de Geoorde Fuut, *Podiceps nigricollis*, maken gebruik van deze waakzaamheid door zelf hun nest in de buurt van, of soms zelfs midden in een kokmeeuwenkolonie te bouwen

In een kokmeeuwenkolonie worden de eieren met een spreiding van slechts enkele dagen gelegd (gesynchroniseerde eileg). Er is aangetoond dat dit het verlies aan eieren en kuikens reduceert. Ten eerste wordt hun kwetsbaarheid ten opzichte van predatoren tot een minimum beperkt aangezien deze slechts een bepaalde hoeveelheid voedsel per dag kunnen verwerken. Daardoor is gemiddeld het verlies aan eieren en jongen het grootst bij vogels die vroeger of later broeden dan de gesynchroniseerde meerderheid van de kolonie. Een tweede voordeel van gesynchroniseerde eileg is het verminderen van de kans dat eieren of kuikens verloren gaan door inmenging van vogels die om een nestplaats vechten. Een dergelijke concurrentie treedt hoofdzakelijk op voordat de vogels beginnen te leggen en is het schadelijkst voor de vogels die relatief vroeg hun eieren leggen. De vestiging van Kokmeeuwen als broedvogel op daken van gebouwen is uitzonderlijk.

De Nederlandse broedpopulatie werd in 2013-2015 geschat op 104.000-131.000 paren.

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Samenwerkingsverband West-Brabantse Vogelwerkgroepen 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda
Vogels in de kop. Jan Desmet.
Kust- en zeevogels van de hele wereld. Lars Löfgren Spectrum natuur.

Hans van der Sanden

Slechtvalken broedden op de toren Grote kerk in Breda

Na een bezoek aan de Slechtvalken op de toren van de Grote Kerk op 29 maart 2021 was er goed nieuws: vier eieren!

Ik heb ze op afstand door een deurtje gefotografeerd met een telelens.

Let op, nestfotografie is niet gebruikelijk en sterk af te raden! Alleen bij broedbiologisch onderzoek heeft het een functie. Slechtvalken hebben een broedtijd van 32 dagen. De eieren worden met tussenpozen van 2-3 dagen gelegd. De jongen vliegen na gemiddeld veertig dagen uit. Daarna zijn jonge Slechtvalken nog enige tijd in de omgeving van het nest aanwezig.

Wanneer op de toren de eileg is begonnen weten we niet (er staat geen webcam bij). Bij mijn eerste bezoek wist ik niet of er nog een of meer eieren bij zouden komen. Soms bevat een legsel wel zes stuks Pas als er jongen zijn is terug te rekenen wanneer het eerste ei is gelegd. Het is zaak dat de torenomgang waar de slechtvalkenbak is geplaatst niet wordt betreden. Ik heb hier de medewerkers van de kerk op geattendeerd. Het bekend maken dat er hier een broedpaar zit kan geen kwaad omdat het nest door het publiek niet is te benaderen.

(gezien de ontoegankelijkheid van de nestplaats).

Op 23 april zijn we gaan kijken of de eieren al uit waren gekomen. Ik had uitgerekend dat het nu wel zo ver kon zijn, en jawel, van de vier eieren waren er drie uitgekomen, het vierde ei (nog) niet.

Ik heb voorzichtig achter de deur gekeken: een adulte Slechtvalk moet je niet te lang storen in deze fase. Op 12 mei heb ik weer een controle gedaan bij de slechtvalkenbak. Van de drie jongen was er nog een over, het vierde, niet uitgekomen ei lag nog in de nestbak.

Het is zaak dat er niemand bij komt in deze fase: het overgebleven jong kan door verstoring van de toren vallen. In overleg met Peter van Geneijgen is daarom besloten om het jong niet te ringen. In de takkelingsfase zou het gaan oefenen om in de tweede helft van juni het luchtruim te kiezen.

Het nieuws kon bekend gemaakt worden. Op 15 mei plaatste BN/De Stem een artikel over het broedpaar op de toren. Op de foto zijn een jong en een niet uitgekomen ei te zien. Twee eerder aangetroffen jongen zijn er niet meer. Het overgebleven jong is succesvol uitgevlogen. Op 30 juni hebben we de toren nog beklommen voor nacontrole en het verzamelen van prooiresten.

Bronnen

't Hupke 183 winter 2020 Slechtvalken op de Grote Kerk van Breda blz 13-14 Raymond van Breemen.

't Hupke herfst 2012 blz. 14 De Slechtvalken op de toren van de Grote Kerk Albert de Hoon & Raymond van Breemen.
Verslag bezoek Peter van Geneijgen 13-8-2019.

Raymond van Breemen

Smelleken

Afgelopen wintertelling roofvogels 12 en 13 december 2020 werden 3 Smellekens gezien, dit is het hoogste aantal sinds dat we zijn begonnen met de roofvogeltelling in 2005 (december 2020 was alweer de 17de editie).

Een van de tellers John Frijters meldde dat hij mooi een adulte man in de verrekijker had gezien van dichtbij, en dat hij alleen in de Vuchtstraat (adres van ondergetekende) in Breda een Smelleken van zo dichtbij had gezien.

Via roofvogels@westbrabantsevwg.nl komen vragen en meldingen binnen voor de roofvogelwerkgroep. 13 mei 2015 kwam er een mail van een bewoner uit Lage Zwaluwe binnen dat er een roofvogel tegen hun raam aan was gevlogen met de dood als gevolg. Naar aanleiding van de mail heb ik melder opgebeld.

De man beschreef het raamslachtoffer zodat ik het vermoeden kreeg dat het om een Smelleken moest gaan. Ik heb de dode roofvogel opgehaald en mijn vermoeden werd bevestigd. Het was een mooi (helaas dood) gaaf adult ♂ smelleken!

RAAMSLACHTOFFER SMELLEKEN AD ♂ FOTO RAYMOND VAN BREEMEN

Metten is weten

In de betere vogelboeken staat beschreven het geslacht, verenkleed, lengte en het gewicht van vogels. Als vogelaar die onderzoek doet naar vogels raad ik aan om zoveel mogelijk gegevens te noteren. Bij dode vogels heb je de kans om een vogel van dichtbij te bekijken, anders dan ver weg door een kijker vaak met tegenlicht of slecht weer. In de tabel is weergegeven de gegevens van het Smelleken raamslachtoffer uit Lage Zwaluwe.

Geslacht verenkleed	Adult ♂
Gewicht	141 gram
Lengte van snavel tot staartpunt	28 cm

OPGEZET SMELLEKEN ♂ FOTO, RAYMOND VAN BREEMEN

Wintergast

Het Smelleken is in Nederland een wintergast (dus geen broedvogel) afkomstig uit Scandinavië. Hij is te zien vanaf eind augustus (meestal half september) tot eind mei (meestal half mei). Het raamslachtoffer uit Lage Zwaluwe was dus alweer onderweg richting het noorden. De jachtwijze van deze kleine valk die op kleine zangvogels jaagt is spectaculair. Van alle roofvogels verreweg de stugste volhouder tijdens achtervolgingen, tot wel 15-20 minuten lang. Spectaculair is de achtervolging van een Veldleeuwerik, deze zangvogel maakt steeds meer hoogte om zijn belager af te schudden de achtervolging duurt zo lang dat ze zelfs uit de verrekijker verdwijnen. Ik vond het zonde om de dode Smelleken te begraven, en na twee jaar vriezer toch maar besloten om hem op te laten zetten.

Bronnen :

Herkening van roofvogels in het veld Rob G Bijlsma Ulco Glimerveen. ISBN 90-804760-4-8
<https://www.westbrabantsevwg.nl/C10680-Verslagen-Roofvogeltelling.html>

Raymond van Breemen

Boerenzwaluwenliefde

Dit verhaal gaat niet alleen over stront en schijten. Het is wel van cruciaal belang hoe wij als mens daar tegenover staan. Of we er last van hebben, of dat we wat ongemak voor lief nemen...

Zo stond ik ooit met een boer wat te praten, niks bijzonders, het ging over koetjes en kalfjes. Je kent dat wel, hoe het met de droogte in de wei stond, wanneer er gemaaid ging worden, wanneer de koeien weer naar buiten zouden gaan – de meidans is ondertussen een junidans aan het worden – en tussen de regels door vroeg ik of er nog veel Boerenzwaluwen in de stal zaten. Met de nieuwe stallen van tegenwoordig is het voor de Boerenzwaluw allesbehalve een makkie om binnen te komen. De vroeger open ruimten zijn nu afgedekt met gaas, het is dus zoeken om binnen te komen. Na een lange vermoeiende reis uit het zuiden zit je daar als Boerenzwaluw niet op te wachten, lijkt mij. Maar goed, ze weten soms binnen te komen en beginnen dan hun nest te bouwen. Wij vogelaars maken ons ongerust want we zien ieder jaar minder Boerenzwaluwen over de weilanden scheren. In de afgelopen twintig jaar lijkt hun aantal hier gedecimeerd.

Terug naar het antwoord van de boer, die – terwijl hij naar zijn honderden koeien stond te kijken - zei, “tja die Boerenzwaluwen, er zitten er wel wat hoor, we halen soms wel eens wat nesten weg die in de loop zitten, want ze schijten zoveel.....”

Je oppert het plaatsen van plankjes die de “bergen mest” van die zwaluwen kunnen opvangen. Dat is natuurlijk extra werk, een drukke boer zit daar niet op te wachten. Die heeft zijn tijd nodig om de koeien te voeren, mais te zaaien, weides te maaien en een “beetje” mest uit te rijden.

Strontjes

De meeste mensen vinden zwaluwen weliswaar mooi, maar zodra ze te dicht bij hun huis broeden wordt het andere koek. Ze vinden die nesten tegen hun gevel vaak strontvervelend, dat wordt in zo'n geval opgelost door het nest eraf te steken. Raar toch, mensen nemen hondenpoep op de koop toe, de kattenbak staat prominent in huis, maar vogelstront op het terras kan meestal niet door de beugel. Wat stront kun je ook geduldig op de koop toenemen als daar zoveel moois als het prille geluk van Boerenzwaluwen tegenover staat. Op een idyllisch plekje langs de Aa of Weerijis wonen Marijke en Kees. Het zijn geen vogelaars, toch wordt er met moeite en veel energie bijgedragen aan het behoud van Boerenzwaluwen rond hun erf. Kees is een allround doe-het-zelver die een tiental jaar geleden het zwembad aanlegde, compleet met een prachtige overkapping. Die overkapping is ideaal, al vanaf vroeg in het jaar kunnen ze het zwembad induiken tot in het verre najaar. Ook de Boerenzwaluwen bleken die overkapping een vijftal jaren geleden ontdekt te hebben. Ja, ideaal zo dicht bij de Aa of Weerijis voor hun bouw materiaal en de insecten die boven de rivier zweven. Een mooie balk met zijbinten in de nok, perfecte nestplaats, midden boven het zwembad, als Boerenzwaluw kun je het slechter treffen.

Minder ideaal voor Marijke en Kees je raadt het al de strontjes die de Boerenzwaluwen bij het af en aan vliegen laten vallen.

Bescherming

Menig zwembadliefhebber haakt op zo'n moment af en verkiest een schoon zwembad boven de Boerenzwaluwen. Zo niet Kees, die heeft in eerder jaren met gevaar voor eigen leven de ladder boven het zwembad gehangen om een plank onder het nest aan te brengen. Het jaar daarop bracht hij een kunstnest aan omdat er soms delen van het nest loslieten. Kees brengt met geduld steeds weer het dek over het zwembad aan en daaroverheen heeft hij een stuk mat neergelegd dat vlak voor iedere duik zorgvuldig wordt weggenomen, de strontjes gaan eraf, ende mat wordt later weer teruggeplaatst. De zwaluwen varen bij wel deze vorm van beschermen! Zo zijn er dit jaar al twee paartjes gesignaleerd, die een nest boven het zwembad verkiezen. De eerste jongen staan op uitvliegen, het is een lust om ze bedelend om voer met de kopjes uit de kommetjes te zien kijken. De ouders vliegen af en aan en storen zich niet aan hun zwemmende gastheer en -vrouw. Een enkele keer moppert Marijke over het vuil, maar dat de Boerenzwaluwen veel muggen wegvangen is ook weer een voordeel. Waarop Marijke heel Cruijffiaans stelt: “ieder nadeel heb zijn voordeel”!

Ere wie ere toekomt, Kees en Marijke - die eerder al succesvolle steenuilenbeschermers waren – blijken ook succesvolle boerenzwaluwenbeschermers. Er zijn al vele jonge Boerenzwaluwen vanaf hun erf in het najaar richting het zuiden gevlogen. Zo blijkt dat ook niet-vogelaars zich met hart en ziel willen inzetten om de neerwaartse spiraal van de Boerenzwaluwen te keren. Complimenten voor zoveel onbaatzuchtige boerenzwaluwenliefde! Een mooi gezegde voor deze tijd van back to nature zou zijn: heb wat schijt aan een beetje vogelstront en maak de zwaluwenpopulatie weer gezond!

Mary Holleman

FOTO KEES PELLIS

De Raaf is terug

Als gevolg van een uitroeiingscampagne stierf de Raaf in Nederland uit, in 1938 werd de laatste waargenomen. In een poging de Raven weer terug te krijgen werden halverwege vorige eeuw meer dan honderd Raven geïmporteerd vanuit Duitsland.

De jongen van deze Duitse vogels zijn in de vrije natuur losgelaten waardoor er sinds 1976 weer Raven in Nederland broeden. Momenteel broeden er ongeveer 180 paartjes in Nederland. De komst van de wolf op de Veluwe, kan de Raaf ten goede komen omdat de wolf delen van prooien achterlaat. Omdat de populatie nog steeds klein is, staat de Raaf op de Rode Lijst. Ook in West-Brabant worden ze nu weer waargenomen, vooral op de Strijbeekse Heide en in Hondsdonk en de Chaamse- en Dorstse bossen. Voor zover bekend is er nog geen broedgeval vastgesteld. In het Markiezaat heeft de soort al wel enige jaren gebroed in een hoogspanningsmast.

RAVEN OP HOOGSPANNINGSMAST. FOTO, P. DIRVEN

De Raaf is groter dan de Zwarte Kraai, heeft een kenmerkende roep en in de vlucht is de wigvormige staart zichtbaar. Maar als deze kenmerken niet te horen of te zien zijn is verwarring met Zwarte Kraaien niet uitgesloten. De Raaf gaat pas in zijn derde of vierde levensjaar broeden. Dit betekent dat er veel jonge vogels rondzwerven die niet broeden. Raven zijn alleseters maar zij zoeken vooral naar kadavers. Omdat de Raaf veel op de Zwarte Kraai lijkt, waarvoor niet zoveel belangstelling is, kan hij over het hoofd worden gezien. Grote groepen zwarte vogels zullen wel Zwarte Kraaien zijn of Roeken. Maar bij eenlingen of bij twee vogels is het aanbevolen om goed op te letten. Het is uitkijken naar broedgevallen in onze contreien.

Harry van Vugt

Ooievaars brachten 23 jongen groot

In het broedseizoen 2021 bezetten twaalf paren Ooievaars nesten in West-Brabant. Er kwamen twee nieuwe vestigingen bij ten opzichte van 2020. Van twee paren mislukte het broedsel. Er vlogen zeven jongen méér uit dan in de voorgaande drie jaren. Mogelijk heeft het natte voorjaar eraan meegewerkt dat er meer voedsel beschikbaar was. Maar elders in Nederland zijn er jongen gestorven door koude en regen, zoals op het nest van Beleaf de lente.

Tien succesvolle paren brachten 23 jongen groot. Dat is een gemiddelde van 2,3 per nest. Dit stemt overeen met het landelijke gemiddelde (Sovon).

	2017	2018	2019	2020	2021	
Markdal	4	3	2	3	4	
Schipperspad	X	X	X	mislukt	4	
Hoge Vucht	1	X	X	X	mislukt	
de Hartel	X	mislukt	mislukt	3	3	
Hondsdonk	X	2	2	2	2	
Oostpolder	2	mislukt	mislukt	mislukt	mislukt	
zuid	5	4	2	2	2	
Afwaterin	3	X	X	4	2	1 ?
Zuiderveld	X	X	X	X	2	
Korn	X	2	2	1	1	
Drongelen	2	4	3	mislukt	2	
Lange Buggert	3	1	1	3	3	
	14	16	16	16	23	

De ooievaarsstand kan zich bij ons uitbreiden want er zijn op diverse plaatsen nog nesten beschikbaar.

In de Lage Vuchtpolder kwam al vroeg een groep Ooievaars bijeen om voedsel te zoeken op een weiland waar een boer gras aan het maaien was. Op 20 juli waren er daar 21 aanwezig en op 21 juli 26.

Toelichting:

- 1) Twee jongen zijn voor het uitvliegen gestorven. Waarschijnlijke oorzaak: jonge onervaren ouders.
- 2) Op dit adres verblijven ieder jaar Ooievaars op het nest maar steeds weer mislukt het broeden. Dit is bijzonder teleurstellend voor de eigenaren want zij doen er alles aan het de vogels naar de zin te maken.
- 3) Deze Ooievaars hebben hun nest gebouwd in een boom. In mei was er een jong op het nest te zien maar in juli was het nest niet meer te zien. Het nest kan uit de boom gewaaid zijn of het was vanaf de openbare weg alleen niet meer zichtbaar omdat boomblad het zicht belemmerde. Er is uitgegaan van één jong maar dat is dus helemaal niet zeker.

Harry van Vugt

Levenslessen die vogels ons kunnen leren

Hier ben ik weer! Oproepen tot het schrijven van een verhaaltje over de levenslessen die vogels jou hebben geleerd, leveren tot nu toe nog niet zo veel op. Maar niet getreurd hoor. Ik heb nog wel een paar mooie levenslessen van onze vogelvrienden achter de hand.

Jij ziet het vast ook wel eens en misschien wel regelmatig. Vogelnestjes op de meest onmogelijke plaatsen. Een gaatje in een lantaarnpaal of een prullenbak. Een hoekje in een schuur of kerk. Het hoeft maar een kiertje te zijn en mus en Gierzwaluw weten er een nestje achter te maken. Kortom, er is voor heel veel vogeltjes wat dit betreft niets onmogelijk, overal kan een thuis zijn!

Onlangs zag ik hiervan het ultieme voorbeeld:

Wij gingen in mei met de fiets en een tentje een paar dagen kamperen op Tiengemeten. Een uniek eiland in het Haringvliet, waar je heerlijk kunt wandelen en veel vogels kunt kijken. Je moet daarvoor wel even varen. Het pontje van Natuurmonumenten vertrekt vanuit Nieuwendijk. In het midden van de boot, op een balustrade langs de kant zie ik een heel klein mezenestkastje hangen. Ik zat daarop te kijken en vroeg me meteen af, wie heeft het bedacht om hier een vogelhuisje te plaatsen? Een pontje dat het ene moment hier ligt en een kwartier later heel ergens anders kan zijn!

Wat schets mijn verbazing als we wegvaren? Er komt een Pimpelmees aangevlogen die rechtstreeks de invliegopening opzoekt. De kapitein ziet ons verbaasd kijken. Hij weet ons echter heel snel gerust te stellen en vertelt dat de mees nestmateriaal heeft aangebracht, eieren heeft gelegd en nu haar jongen voedt. Ook vorig jaar was de nestkast bewoond.

Je kunt je niet voorstellen hoe dit werkt. Kent de mees het vaarschema van de boot? Kan de mees (hij en zij) begrijpen dat het nestje er zo af en toe even niet meer is, maar toch wel weer terugkomt. Ik weet het niet, maar het is voor mij wel de ultieme les van vertrouwen en overal kan een thuis zijn.

Na aankomst zochten wij de camping op. Wij hebben daar ons "nestje" niet zelf hoeven maken (alhoewel, met ons "tentmateriaal" bouwden wij eigenlijk ook wel een soort van nestje). Maar ook wij voelden ons, in ons kleine tentje, te midden van de ongerepte natuur, onmiddellijk heel erg thuis op dit mooie eiland. Overal kan dus een thuis, of zich thuis voelen, zijn. Voor vogels maar ook voor mensen.

Nu ik dit opschrijf ben ik des te meer onder de indruk van deze bijzondere ervaring.

Ken jij ook zo'n verhaal, deel het met ons.

Antoinette van der Wildt

FOTO, LUC VAN OERLE

Donkerbruine Specht

Op zondagmorgen 30 mei 2021 heb ik op het grasveldje voor het keukenraam een paar mooie platen kunnen maken van een Groene Specht, een mannetje met een volledig tot donkerbruin versleten verenkleed!

Net te zien is het ook donker gekleurde rood in de baardstreep; Dit onderscheidt de mannetjes Groene Spechten (*Picus viridis pluvius*) van de vrouwtjes die een helemaal zwarte baardstreep hebben.

Na vijftien jaar Groene Spechten fotograferen in onze tuin beschouw ik dit als een zeer zeldzame waarneming. We hebben dit bij alle doortrekkers en broedvogels in de tuin nog nooit gezien en ook niet in de afgelopen vijftig jaar vogeltjes kijken. Daarbij zijn er toch aardig wat Groene Spechten voorbij gekomen in binnen- en buitenland. Hooguit zag ik een vrouwtje Groene Specht met wat verformfaaide veren na de broedtijd en niet meer zo fel glanzend groen, meer matgroen, maar nooit lichtbruin, laat staan donkerbruin, zoals nu bij dit mannetje.

Ons huis ligt nabij natuurgebied de Vloeiweide in de polders van Breda-West en Groene Spechten komen van daaruit wekelijks in de tuin om te foerageren op de kleine zwarte miertjes in het grasveld, om voedsel te zoeken in de bostuin en het weiland en om te badderen aan de vijverrand.

Ook broedt er ieder jaar wel een paartje Groene Spechten in de tuin met steeds een of twee jongen en zien we veel doortrekkers.

Literatuur

De meeste vogelboeken en determinatiegidsen vermelden helaas niets over een naar bruinig verkleurend verenkleed. In de 'bijbel voor vogeldeterminatie', *The Handbook of British Birds*, staat wel vermeld dat deze spechtensoort regelmatig een versleten verenkleed naar bruin kan hebben door afschuren (dat moet dan zijn door het in en uit nestholtes kruipen) en dat de onderkant flink kan verkleuren door contact met bomen (dat moet dan zijn door het langs boomstammen en takken klimmen)!

Dit staat in Volume II, *Warblers to Owls*, van de herdruk uit 1965 onder Species 235, the Green Woodpecker op pagina 280 onder 'Description - adult male'. Voor het vrouwtje is hier niets over vermeld, maar het is aannemelijk dat de slijtage en verkleuring gelijk is.

De mooie groene en gelige kleuren van Groene Spechten ontstaan door twee ruiperiodes per jaar. De kleine 'baltsrui', zo zal ik die maar noemen, loopt van januari tot maart en moet het verenkleed in kleur en kwaliteit wat verfraaien. Even oppoetsen voor de balts en het broedseizoen dus. De grote jaarlijkse volledige rui is een lange zomer en najaarsrui die loopt van juli tot en met november, waardoor de spechten er weer frisgroen en glanzend uit zien.

Dat frisgroen met wat lichtgelig is trouwens de perfecte schutkleur tegen boomstammen en in boomkruinen van oude loofbossen waar het zonlicht doorheen valt, net als bij de Wielewaal (zeker het vrouwtje), maar ook bij de Koolmees of Fluitier.

Probeer ze maar eens te vinden in het bewegende gebladerte als je ze hoort roepen of zingen!

In 'Vogels van Europa' van Rob Hume staat in de 7e druk uit 2010 op pagina 228 in het stukje 'Spechten en Draaihals' een foto met in een inzetje 'Vaalgroen' het korte zinnetje 'De Groene Specht oogt in zijn valse verenkleed aan het eind van de zomer eerder bruin dan groen.'

Die foto met een matgroene, maar nog steeds flink groengekleurde specht, is wat wel herkenbaar is van vrouwtjes na het broeden als ze met de jongen rondscharrelt. Hoewel het Britse Handbook zelfs zegt dat het vaak voorkomt en ook de vogelgids van Hume een foto van een iets matter gekleurde Groene Specht laat zien, kan ik verkleuring naar vaalbruin of donkerbruin, zoals gezegd, uit vijftien jaar Groene Spechten fotograferen op geen enkele foto laten zien.

Bovendien moest op 30 mei de zomer van 2021 nog beginnen dus deze gefotografeerde specht zou toen al een maximaal versleten verenkleed hebben gehad terwijl de grote rui pas vanaf juli begint. De andere Groene Spechten die we iedere week in de tuin zien zijn fantastisch groen, zonder ook maar een zweempje bruin.

Waar de foto's wel aan doen denken is bruinkleuring van het verenkleed door ijzer, zoals bij broedende Kraanvogels die moerasplanten op hun rug gooien tijdens het broeden, waardoor grote delen van de normaal egaal grijze vleugelen rugveren flink of helemaal naar roestbruin verkleuren.

Roestwater

Het is niet erg waarschijnlijk, maar de gedachte kwam even op dat deze specht misschien een vaste badderplek heeft met ijzerrijk water en modder met waterplanten. Bij ons in de tuin aan de vijverrand zien we Groene Spechten met regelmaat badderen, van enkele tellen of minuten tot soms wel tien minuten. De waterkant ligt vaak vol met plantenresten, maar de spechten maken daar gewoon een plekje in om te kunnen badderen.

Bij natuurlijke slijtage van het verenkleed zou je eerder matgroen of misschien vaalbruin verwachten als verkleuring, maar zeker geen donkerbruin, zoals bij deze specht.

Badderen in 'roestwater' zou wel een egale verkleuring geven, maar dat lijkt toch wel onwaarschijnlijk en er zouden veren nodig zijn voor chemisch onderzoek om het aan te tonen.

Laten we het houden op een 'tot op de draad versleten' verenkleed, wél in perfecte conditie en helemaal schoon en er zonder vlekvervuiling door mest of olie, zoals we regelmatig kunnen zien bij zwanen, meeuwen of zeevogels. Al bij al een erg leuke vogelobservatie van deze bijzondere 'bruine specht' in het zondagochtend-zonnetje op een van de eerste mooie warme dagen van dit jaar!

Ger Luijten

- ZIE FOTO OP ACHTERKANT -

Een dagje vogelen met.....

Marlies Leemans

Vorig jaar op een septemberavond in Teteringen kwam ik Marlies tegen. Op de Oosterhoutseweg bij de scholengemeenschap Curio/Scala was het een echt spektakel. Misschien wel 2000 Boerenzwaluwen vlogen over je heen en doken daar het riet in voor hun lekkere slaappleaats. Marlies woont daar in de buurt en stond regelmatig op de brug, samen met vele andere enthousiaste leden van onze vereniging.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Het is een hobby die ontspanning brengt terwijl je er vaak letterlijk niet voor van huis hoeft.

Je kunt het alleen doen, tussen de middag tijdens de lunch de tuin inkijken of de Roodborst er weer is of een Merel. Maar ook samen met andere mensen die dezelfde hobby hebben. Je ziet dan vaak meer dan wanneer je alleen loopt

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

De Vogelwerkgroep is een samenzijn met mensen die mijn hobby delen en die er zijn om uitleg te geven als je weer eens voor een raadsel van moeder natuur staat. En mochten zij het ook niet weten dan is er altijd wel een discussie of iemand met wie je kunt sparren, zodat je samen verder komt tot een antwoord/oplossing. En soms ook niet.

Waarom ben je lid geworden?

De cursussen interesseerden me enorm en vervolgens ben ik lid gebleven. Hoewel ik niet erg actief ben bij de West Brabantse vind ik de lezingen en excursies heel interessant en zeker de moeite waard.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Nou, dat is een moeilijke vraag. Maar het meest opmerkelijke is wel dat twee jaar op een rij mijn zus me erop attent moest maken dat er een Ransuil in onze tuin zat, die ik daarvoor niet opgemerkt had. In het tweede jaar zei ik voor de grap dat ze niet eerder naar huis mocht voordat ze weer de Ransuil gezien had en... ja hoor hij zat er weer.

Dan heb ik ook nog een tamme Ekster gehad, die als mijn moeder even wegging alle kruidenpotjes van de vensterbank in de keuken omgooide. Waarop mijn moeder boos op hem werd en hem de keuken uitstuurde. Dit was duidelijk om te pesten.

Wat is je lievelingsvogel?

Alle vogels zijn me even lief. Heel mooie vogels zijn de kolibries en de Bijeneter, maar de meeste eenden hebben ook prachtige kleden.

EIDEREENDEN, FOTO RIA LAMBREGTS

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Een keer per jaar doe ik mee met de jaarlijkse tuinvogeltelling. Ik help mee bij de maandelijkse tellingen bij boswachterij Dorst en bij Oosterheide.

In Teteringen doe ik de MUS-tellingen en de huiszwaluwtelling voor Sovon.

Aan de PTT-tellingen in de Biesbosch hoop ik weer mee te kunnen doen als de coronamaatregelen dat toestaan.

Dat doe ik samen met de vogelwerkgroep van IVN.

En verder gaat iedere dag als ik de hond uitlaat ook de verrekijker mee.

Wat is het mooiste vogelland?

Opnieuw een moeilijke vraag. We zijn in Costa Rica geweest waar een hele andere vogelwereld aanwezig is dan in Europa. Prachtig. In Europa vind ik Bulgarije een geweldig land, omdat daar veel soorten voorkomen die hier niet meer zo talrijk zijn (of er helemaal niet meer zijn). Denk hierbij aan Kuifleeuwerik, Klauwier enz.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

In de herfst en het voorjaar vind ik de waddeneilanden heel mooi. In de winter is de kustlijn wel mijn favoriet. Vooral om de zee-eenden te zien. Maar ieder gebied heeft zo wel iets.

Zijn we nog wat vergeten?

Je had kunnen vragen hoe ik besmet geraakt ben. Het antwoord daarop is dat ik als kind graag jonge vogels tam maakte zoals een Ekster, Gaai, Kauw en een eendje die met mij onder de douche gingen.

Ineke Buijsters

Linie van Den Hout

Algemeen

De Linie van Den Hout is onderdeel van de Zuiderwaterlinie, en vormt samen met de zuidelijker gelegen Linie van de Munnikenhof en de Spinolaschans een natuurgebied van 42 hectare, eigendom van Staatsbosbeheer. De linies werden in de zeventiende en achttiende eeuw aangelegd in oorlogstijd.

Ligging en bereikbaarheid

Te bereiken via de Houteindsestraat vanuit Made, of via Terheijden: Schimmelseweg, Schimmer, Zeggeweg. Net onder de A59, vanuit de carpoolplaats Haasdijk, of vanuit de Liniestraat in Oosterhout. Topografische atlas 44-43-24.

Beschrijving

De Linie is nog te herkennen aan de verhoogde ligging, en de zigzagvorm. Ze ligt dicht tegen de A59, dus je wandeling wordt begeleid door het gebrom van verkeer. De wallen zijn begroeid met veel oud en jong hout: eiken, berken, veel lijsterbessen en ondergroei van bramen en diverse kruidachtigen.

In de laagtes vind je water, dat herinnert je aan de functie van de verdedigingswerken.

Meer informatie over de Linie vind je op de website van de Madese Natuurvrienden:

madesenatuurvrienden.nl/mnv/linie-van-den-hout

Mogelijkheden

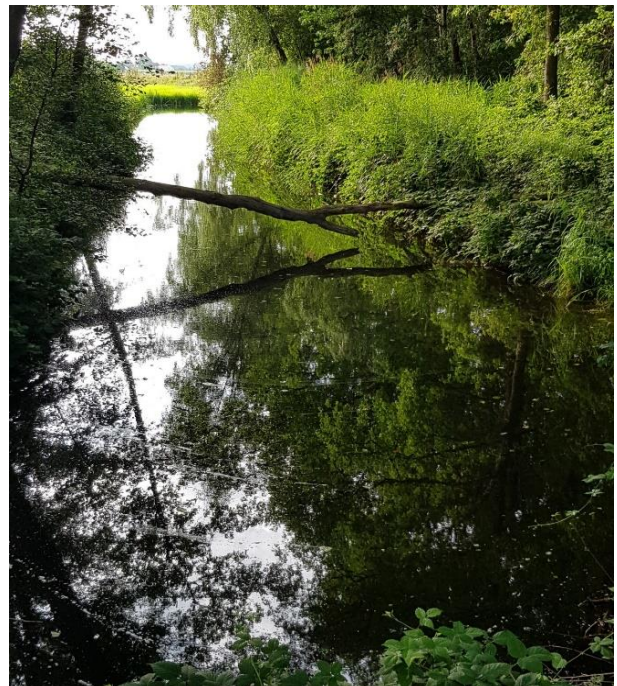
De Linie leent zich voor een beetje struinen, er zijn door wandelaars en mountainbikers vele paadjes uitgesleten en dat geeft je de kans om te genieten van mooie doorkijkjes. De hoogteverschillen maken de wandeling prettiger voor je benen.

Wat zie en hoor je er?

Spechten, Merel, Boomklever, Winterkoning, Zwartkop, Vink, Kool- en Pimpelmees, Sperwer en Buizerd. Maar dat was midden op de dag en in augustus. Ongetwijfeld kan dat beter.

Kijk op waarneming.nl voor actuele gegevens onder Linie van den Hout.

Wilma Rasink

Een Wielewaal op het dak?

Voor Middeleeuwse geleerden was duidelijk waarom vogels zingen. Vogels zingen om God te loven met hun gezang. Dit gold vooral voor de Veldleeuweriken. Die stegen tijdens hun gezang ook nog eens op in de hemel. Later werd de opvatting populair dat vogels zingen om mensen te behagen. Een van de redenen waarom men zangvogels in kooitjes is gaan houden.

Onderzoek heeft echter overtuigend aangetoond dat vogels duidelijk niet voor ons mensen zingen. Een van de voornaamste redenen voor de vogelzang is het verdedigen van het territorium tegen soortgenoten. Het mannetje zingt meestal ook niet exact vanuit het midden van het territorium. Meestal heeft het mannetje meerdere (4-5) zangposten aan de grenzen van zijn territorium. Een tweede reden om te zingen is het lokken van een partner. De zanger met het meeste volume en uithoudingsvermogen heeft de grootste kans dat hij door een vrouwtje wordt uitverkoren om voor nageslacht te zorgen.

Vogelgeluiden zijn in te delen in roep en zang. De zang is langer en wordt meestal alleen voorgedragen door het mannetje. De roep daarentegen is korter en komt het hele jaar voor. Zowel mannetjes als vrouwtjes roepen. Er bestaat ook niet zoiets als één soort roep. Een vogel heeft vaak aparte klanken voor alarmroepen, lokroepen, bedelroepen enz. Bij de meeste vogels dient hetzelfde zangtype beide doelen. Er zijn ook vogels met een afzonderlijke territoriumzang en een aparte zang voor het vrouwtje. Het laatste is een fluisterzang, zeer zacht en vaak alleen in de paartijd in de buurt van het vrouwtje. Met een beetje geluk kun je dit horen tijdens het voorjaar. Je kunt er o.a. de Ekster, *Pica pica*, Gaai, *Garrulus glandarius*, of Merel, *Turdus merula*, op betrappen, soms zelf in de winter. Het lijkt dan alsof ze een beetje binnensmonds zitten te brabbelen.

Vogelzang ontwikkelt zich in de loop van een vogelleven. Een jong mannetje kan onmiddellijk zingen, maar leert toch wat bij in zijn leven. Naarmate vogels ouder worden gaan ze beter en gevarieerder zingen. Er zijn ook regionale variaties in de zang waar te nemen.

De variaties binnen de zang van dezelfde soort nemen met de afstand toe. Binnen een groep zijn ook verschillende dialecten mogelijk bij bijvoorbeeld de Ortolaan, *Emberiza hortulana*. Maar er is een ontwikkeling over langere tijd. Dit heeft te maken met toevallige omstandigheden maar bijvoorbeeld ook met storende geluiden in onze wereld. Leids onderzoek heeft aangetoond dat vogels in de buurt van een drukke snelweg of kruispunt op een andere frequentie zingen dan hun soortgenoten in een rustige omgeving.

Voor het voorjaar is de tijd van de gratis openluchtconcerten. Als je in de ochtend of de avond een wandeling maakt of in je tuin zit, hoor je een koor van vogels. Elke vogel zingt zijn eigen liedje of tenminste bijna elke vogel. Want hebt u zich er niet over verbaasd dat u midden in de stad een Wulp, *Numenius arquata*, of een Wielewaal, *Oriolus oriolus*, hoorde? Maar pas: op! Sommige soorten zoals Spreeuw, *Sturnus vulgaris*, en Zanglijster, *Turdus philomelos*, bootsen feilloos de zang van andere soorten na of soms zelfs geluiden van objecten. Spreeuwen zijn heel bedreven in het nabootsen van hinnikende paarden en piepende keukendeuren. Waarom doen ze dit? Normaal is soortherkenning de belangrijkste functie van de zang: als je hetzelfde klinkt weet je elkaar te vinden of uit de weg te gaan. Soorten die qua zang op elkaar lijken, maken van dat laatste handig gebruik. Zoals de Zwartkop, *Sylvia atricapilla* en de Tuinfluiter, *Sylvia borin*, die gedeelten van elkaars liedje imiteren. Als een Zwartkop de Tuinfluiter nabootst „denkt de laatste al snel “Pas op, dit territorium is al bezet!”. Als een vogel de alarmroep van een andere soort nabootst, kan hij andere vogels misleiden en ze van de voertafel weglukken. Het vermoeden bestaat dat de vogels hun brede imitatie-repertoire vooral gebruiken om potentiële partners te imponeren. Vrouwtjes kunnen uit de hoeveelheid deuntjes afleiden hoe oud een mannetje ongeveer is. Dus een man die veel liedjes kan zingen, geeft daarmee de boodschap af: ik ben fit genoeg om al jaren te overleven. Bij Koolmezen, *Parus major*, neemt het repertoire toe tot ze vier of vijf jaar oud zijn. Wat als een vrouwtje denkt een geschikte partner te horen en het blijkt een imitator? Zomaar met de verkeerde partner paren zal niet gebeuren. Het uiterlijk speelt ook een rol.

Hans van der Sanden

FOTO, NATUURPUNT

Waarnemingen

6	Georde Fuut	7-5-2021	Breda	Emerput	Piet van Iersel
1	Roerdomp	5-7-2021	Altena	Polder Vogelenzang	Jan van den Brandt
1	Ralreiger	7-6-2021	Etten-Leur	Natuurreservaat De Berk	Corrie van Haperen
4	Koereiger	11-5-2021	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Groote Zonzeelsche	Mathilde Marijnissen
4	Kleine Zilverreiger	14-7-2021	Moerdijk	Klundert - Gorzen Bovensluis	Adri Clements
12	Grote Zilverreiger	17-7-2021	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost lage delen (BR5183)	Joost Simons
4	Purperreiger	21-7-2021	Drimmelen	Polder Lepelaar & Polder de Plomp	Jos Quirijnen
1	Zwarte Ooievaar	27-6-2021	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Rutger van Ouwerkerk
26	Ooievaar	21-7-2021	Breda	Lage Vuchtpolder	Arthur Kok
140	Lepelaar	28-6-2021	Altena	Noordwaard - Polder Hardenhoek	Mariëtta Peters
17	Bergeend	9-7-2021	Drimmelen	Terheijden - Mark en Markdijk	Erik van Boxtel
1	Zomertaling	15-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Boy Possen
21	Krooneend	22-6-2021	Bergen op Zoom	Markiezaat - Kraaijenberg e.o.	Jan Benoist
1	Nonnetje	13-6-2021	Altena	Noordwaard - Polder Muggenwaard	Leo Nagelkerke
1	Wespendief	20-5-2021	Breda	Mastbosch	Richard de Jonckheere
1	Zwarte Wouw	30-5-2021	Baarle-Nassau	Witte Bergen	Erik van Boxtel
1	Rode Wouw	30-5-2021	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Kees van der Krift
12	Vale Gier	15-6-2021	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Rutger van Ouwerkerk
1	Grauwe Kiekendief	3-5-2021	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Harry van Vugt
2	Boomvalk	14-6-2021	Gilze en Rijen	Chaam - Chaamsche Bosschen - Ossengoor	Jan Vermeulen
9	Patrijs	28-7-2021	Breda	Vuchtschoot	Jan Benoist
3	Steltkluut	3-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Boy Possen
23	Kluut	13-6-2021	Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
1	Kanoet	15-5-2021	Baarle-Nassau	Castelre - Merkske - Castelresche Heide	Cobi van Wijngaarden
3	Drieteenstrandloper	4-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Tim van Oerle
1	Krombekstrandloper	20-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ronald Buynsters
10	Zwartkopmeeuw	10-5-2021	Altena	Pannekoek	Gert Bouwmeester
3	Dwergmeeuw	4-5-2021	Breda	Asterdplas	Tim van Oerle
1	Reuzenster	17-7-2021	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost lage delen (BR5183)	Mitchell Krijnen
4	Grote Stern	26-6-2021	Altena	Noordwaard - Polder Hardenhoek	Rutger van Ouwerkerk
1	Witwangstern	7-5-2021	Altena	Noordwaard - Polder Keizersguldenwaard	Jan van den Brandt
1	Zomertortel	2-6-2021	Moerdijk	Willemstad - Oostdijk / Noordlangeweg-west	Adri Clements
3	Nachtzwaluw	2-6-2021	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Marlies Leemans
1	Draaihals	19-5-2021	Breda	Ruitersbos	Joop van Riet
5	Noordse Kwikstaart	5-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Reinier van Loo
4	Paapje	6-5-2021	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Agnes van der Sanden
10	Tapuit	9-5-2021	Alphen-Chaam	Chaam - De Maaien	Marjo Lips
1	Spotvogel	12-7-2021	Baarle-Nassau	Eikelenbosch	Cobien van 't Riet
1	Tuinfluit	17-7-2021	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Maurice Verschuren
1	Vuurgoudhaan	3-5-2021	Breda	Mastbosch	Peter Melissen
2	Grauwe Vliegenv.	21-7-2021	Zundert	Wildert e.o.	Mary Holleman
3	Bonte Vliegenvanger	17-7-2021	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Maurice Verschuren
3	Wielewaal	10-5-2021	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Jan Vermeulen
30	Kruisbek	8-7-2021	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Jan Boers

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fischer	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	4^e Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Watervogels	Vacant	watervogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Weidevogels	Agnes van der Sanden	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Excursies	Giggi van Melick	excursies@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Cees Huijben	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

(BRUINE) GROENE SPECHT. FOTO, GER LUIJTEN (ZIE VERHAAL OP BLZ. 18)

OIEVAAR BIJ AVONDLICHT, FOTO, RIA LAMBREGTS

